

YMCHWIL I RAGLEN BEILOT Y GWASANAETH DINASYDDION CENEDLAETHOL (HYDREF, 2014) YNG NGHYMRU

Mawrth 2016

Crynodeb Gweithredol

1. Nod ac amcanion yr ymchwil

- 1.1 Menter a gefnogir gan Lywodraeth y DU ac sy'n dod â phobl ifanc rhwng 15 a 17 oed o wahanol gefndiroedd ynghyd i'w helpu i ddatblygu mwy o hyder, hunan-ymwybyddiaeth a chyfrifoldeb, gyda golwg ar greu cymdeithas sy'n fwy cydlynus, yn fwy cyfrifol ac yn cymryd rhan yn gynyddol yw'r Gwasanaeth Dinasyddion Cenedlaethol (NCS). Cafodd y fenter ei threialu yng Nghymru yn hydref 2014. Gall pobl ifanc sy'n cymryd rhan ddisgwyl gweithio mewn tîm o 12 i 15 o bobl ifanc o wahanol gefndiroedd; wynebu gweithgareddau sy'n gryn her ac sy'n wahanol i'r hyn y maent yn gyfarwydd ag ef; byw a gweithio gyda'u tîm yn ystod wythnosau preswyl, i ffwrdd o'u hardal leol ac yn eu hardal leol; a chwarae rhan yn eu cymuned leol.
- 1.2 Fel rhan o'r broses o fonitro rhaglen beilot NCS cafodd gwerthusiad ar raddfa fach o raglen beilot NCS ei gomisiynu gan yr Adran Cymunedau a Threchu Tlodi yn Llywodraeth Cymru. Er bod y profiadau a'r canlyniadau i gyfranogwyr wedi cael eu dogfennu gan werthusiadau blynyddol o raglen

NCS y DU, a bod rhai gwerthusiadau wedi cynnwys tystiolaeth ansoddol o gyfweiliadau gyda rhieni ac athrawon, nid yw barn rhanddeiliaid sydd hefyd yn rhan o ddarparu gwaith ieuencid a chyfleoedd gwirfoddoli wedi cael eu casglu hyd yma. O ystyried cyfyngiadau'r astudiaeth hon o ran amser ac adnoddau a phwysigrwyd y Trydydd Sector yng Nghymru i ddarparu gwasanaethau ieuencid, penderfynwyd fod angen barn rhanddeiliaid i lenwi'r bwlch yn y ddealltwriaeth am y modd y darparwyd rhaglen NCS ac effaith y rhaglen. Mae barn rhanddeiliaid yn arbennig o bwysig yng ngoleuni'r dirwedd o ran darpariaeth ieuencid sydd eisoes yn un brysur yng Nghymru.

- 1.3 Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi nifer o'i rhaglenni ei hun sydd wedi'u bwriadu i hybu ymgysylltu a gweithredu gwirfoddol gan bobl ifanc yng Nghymru. Roedd disgwyl y byddai rhaglen beilot NCS yng Nghymru'n cael ei hintegreiddio â rhaglenni Llywodraeth Cymru ac yn gweithio ochr yn ochr â hwy lle'r oedd yn bosibl.
- 1.4 Cafodd cyfweiliadau lled-strwythuredig gydag 14 o randdeiliaid (12 o randdeiliaid allanol, 2 o randdeiliaid mewnol yn Llywodraeth Cymru) eu cynnal (13 o gyfweiliadau dros y ffôn, un cyfweiliad wyneb yn wyneb) ym mis Mawrth ac ar ddechrau mis Ebrill 2015. Cynhaliwyd arolwg gydag athrawon y gwnaeth eu disgyblion gymryd rhan yn rhaglen beilot NCS yng Nghymru hefyd fel rhan o'r gwerthusiad hwn ar raddfa fach. Gan fod y boblogaeth wreiddiol ar gyfer yr arolwg yn fach, nid yw canlyniadau'r arolwg yn gadarn a dim ond ciplun o safbwyntiau'r bobl sydd â rôl o ran cefnogi'r bobl ifanc a fynychodd raglen beilot NCS yng Nghymru y gall ei ddarparu. Mae'n rhaid i'r cyfyngiadau a achoswyd gan yr adnoddau a oedd ar gael ar gyfer yr astudiaeth hon a natur gyfyngedig y data a oedd ar gael ynghylch y ddarpariaeth wirioneddol, profiadau cyfranogwyr a barn rhanddeiliaid ehangach megis rhieni ac athrawon gael eu cymryd i ystyriaeth. Er ei bod yn cynnig rhai prif negeseuon pwysig, nid yw'r astudiaeth hon yn rhoi cyfrif llawn o raglen beilot NCS yng Nghymru.

2. Prif ganfyddiadau

- 2.1 Roedd y lefelau o ran ymgysylltu â rhaglen beilot NCS ac ymwybyddiaeth ohoni'n amrywio ymhlith y rhai y cyfweilwyd â hwy ar sbectrwm o'r rhai a oedd wedi bod yn ymwybodol o raglen NCS ers yn gynnar yn y broses o drafod ei threialu yng Nghymru i'r rhai a oedd wedi dod yn ymwybodol yn fuan iawn cyn neu ar adeg dechrau ei darparu. Roedd lefelau ymwybyddiaeth o raglen NCS yng Nghymru'n arbennig o isel ymhlith y Cynghorau Gwirfoddol Sirol.
- 2.2 Un thema allweddol a ddaeth i'r amlwg mewn perthynas ag ymgysylltu â rhaglen beilot NCS yng Nghymru ac ymwybyddiaeth ohoni oedd teimlad ymhlith rhanddeiliaid nad oedd y rhaglen wedi ymgysylltu'n 'ddigonol' â hwy.

Roedd rhywfaint o siom a rhwystredigaeth ymhlith sefydliadau a oedd yn teimlo, a hwythau wedi bod yn rhan o drafodaethau ynghylch rhaglen beilot NCS yng Nghymru o'r dechrau, bod yr ymgysylltiad gwirioneddol â'r rhaglen beilot unwaith yr oedd yn cael ei darparu'n gyfyngedig neu nad oedd yn bodoli o gwbl. Un neges glir oedd bod y sefydliadau hyn yn awyddus iawn i fod yn rhan o gefnogi rhaglen beilot NCS yng Nghymru mewn nifer o ffyrdd cadarnhaol – boed trwy recriwtio, cyfeirio, bod yn rhan o'r elfen cyfranogi yn y gymuned neu fynychu digwyddiadau – ond mai cyfleoedd cyfyngedig oedd iddynt wneud hynny. Fe arweiniodd hyn at rwystredigaeth na wnaeth y rhaglen beilot fanteisio ar y capasiti sy'n bodoli yng Nghymru i gefnogi rhaglen fel NCS.

- 2.3 Roedd nifer o sefydliadau'n teimlo nad oeddent wedi cael digon o amser i ymgysylltu'n effeithiol â'r prosiect; fodd bynnag, roeddent yn deall y ffaith bod cyflymder y broses o roi'r prosiect ar waith wedi bod yn broblem o ran ei gwneud yn bosibl i ymgysylltiad digonol dros Gymru gyfan ddigwydd.
- 2.4 Nid oedd yr un o'r sefydliadau'n dadlau yn erbyn y rhagosodiad sylfaenol bod y Gwasanaeth Dinasyddion Cenedlaethol yn 'syniad da' ac roedd cryn deimlad cadarnhaol ynghylch nodau ac amcanion canolog y rhaglen. Nododd rhai ymatebwyr fod rhaglen beilot NCS wedi llwyddo i greu 'bwrllwm' ac annog pobl ifanc i ymgysylltu, h.y. mae'r brand yn ddeniadol.
- 2.5 Un thema a oedd yn amlwg iawn o'r cyfweiliadau gyda rhanddeiliaid oedd bod cryn dipyn o orgyffwrdd rhwng rhaglen beilot NCS a'r hyn sydd eisoes yn digwydd yng Nghymru. O'r dechrau un roedd yn aneglur beth fyddai NCS yn ei gynnig yn ychwanegol i'r dirwedd gwaith ieuenctid a gwirfoddoli yng Nghymru. Roedd manyleb Swyddfa'r Cabinet yn nodi y byddai disgwyl i raglen beilot NCS yng Nghymru greu cysylltiadau cryf â rhaglenni Llywodraeth Cymru gan gynnwys Cymunedau yn Gyntaf, GwirVol a Bagloriaeth Cymru, a chyda sefydliadau'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r Trydydd Sector yng Nghymru i ddarparu'r rhaglen a ddymunid. Fodd bynnag, heb ddarlun eglur o safle NCS yn y dirwedd bresennol mae'n ansicr pa ganlyniadau i bobl ifanc fyddai y tu hwnt i'r hyn a allai gael ei gyflawni'n barod gan yr ystod o weithgareddau sy'n bodoli. Mae nifer o bwyntiau sy'n gysylltiedig â'r thema hon:
 - Yr angen i gydnabod y cyfoeth o waith ieuenctid a chyfleoedd gwirfoddoli i bobl ifanc sydd eisoes yn bodoli yng Nghymru.
 - Y risg o gymhlethu tirwedd sydd eisoes wedi hen ymsefydlu, yn enwedig mewn perthynas â chynnig cyfleoedd gwirfoddoli.
 - Potensial y sefydliadau hynny yng Nghymru sydd eisoes yn bodoli i gyflawni unrhyw raglen NCS neu raglen debyg yn y dyfodol fel ymdrech ar y cyd.
 - Y pryder y gallai ariannu rhaglen fel NCS fynd ag arian sydd eisoes

wedi'i ymestyn i'r eithaf i ffwrdd oddi wrth y sefydliadau hynny sy'n darparu gwaith ieuencid a chyfleoedd gwirfoddoli i bobl ifanc yng Nghymru ar hyn o bryd.

- Yr angen i sicrhau bod cymorth hirdymor yn cael ei roi i bobl ifanc yng Nghymru.
- Yr angen i sicrhau y byddai unrhyw raglen yn y dyfodol yn un â ffocws ar Gymru, ac yn mynd i'r afael yn effeithiol â darpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg.
- Y gorgyffyrddiadau posibl â Bagloriaeth Cymru yng Nghymru.

2.6 Gofynnwyd i randdeiliaid a oeddent yn meddwl bod Rhaglen Beilot NCS wedi cyflawni ei hamcanion. Roedd y rhan fwyaf yn methu gwneud sylw am yr agwedd hon gan mai gwybodaeth gyfyngedig oedd ganddynt am unrhyw ganlyniadau, neu'n gallu darparu tystiolaeth anecdotaidd neu ail law yn unig. Fodd bynnag, roedd ymatebwyr yn teimlo'u bod yn gallu gwneud sylw wrth ystyried a oedd Rhaglen Beilot NCS wedi cyrraedd y nodau o ran sut y dylai'r rhaglen beilot gael ei darparu yng Nghymru, fel a oedd wedi'i nodi ym manyleb wreiddiol Swyddfa'r Cabinet. Roedd y rhan fwyaf yn teimlo nad oedd y ffordd y cafodd rhaglen beilot NCS ei darparu yng Nghymru wedi bodloni'r meini prawf gwreiddiol a oedd wedi'u nodi ym manyleb Swyddfa'r Cabinet. Y meysydd allweddol a bwysleisiwyd fel rhai lle teimlid bod anghysondeb rhwng y bwriad a'r canlyniadau oedd:

- Ymwneud gweithredol gan nifer o Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf â datblygu a darparu NCS yng Nghymru. Cafodd rhaglen beilot NCS yng Nghymru ei darparu mewn Clystyrau Cymunedau yn Gyntaf yn unig fel a nodwyd yn y fanyleb; fodd bynnag, dim ond yn Ne Cymru y cafodd ei darparu. Fe wnaeth y sefydliad darparu gynnwys gweithwyr ieuencid Cymunedau yn Gyntaf yn y broses o ddarparu'r rhaglen yn yr ardaloedd hyn, ond ni wnaethant recriwtio trwy Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf. Roedd cyfranogwyr yn yr ymchwil yn siomedig mai dim ond mewn ardaloedd trefol yn Ne Cymru y cafodd y rhaglen ei darparu.
- Bod y cymysgedd cymdeithasol yn cyflawni'r cydbwysedd cywir rhwng sicrhau cymysgedd daearyddol, economaidd a chymdeithasol mesuradwy y cyfranogwyr. Gofynnir i ymgeiswyr ystyried cymysgedd o ardaloedd trefol a gwledig, trefi a chefn gwlad a phentrefi llai dros Gymru gyfan. Roedd ymatebwyr hefyd yn ei chael yn anodd canfod sut y gallai'r elfen cymysgu cymdeithasol fod wedi cael ei chyflawni'n effeithiol o ystyried y cwmpas daearyddol cyfyngedig a'r ffocws ar Glystyrau Cymunedau yn Gyntaf. Roedd nifer yn teimlo bod darparu rhaglenni o'r fath gyda ffocws ar bobl ifanc mewn ardaloedd difreintiedig yn unig yn golygu na ddigwyddodd y cymysgu

cymdeithasol a ddymunid.

- Y dylai Ymgeiswyr arddangos perthynas waith gref gyda mudiadau sy'n gweithio gyda phobl ifanc yng Nghymru er mwyn recriwtio'n llwyddiannus a gallu dangos ymagwedd bartneriaeth gref, gan wneud defnydd o'r sefydliadau yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r Trydydd Sector yng Nghymru a chydweithio â hwy i ddarparu'r rhaglen a ddymunid. Ni ddigwyddodd hyn yn y ffordd a ragwelwyd ac fe recriwtiwyd trwy ysgolion yn unig. Roedd teimlad bod hwn yn gyfle mawr a gollwyd i sicrhau cymysgedd cymdeithasol gwell, gan sicrhau bod y rhaglen yn cynnwys y rhai nad oedd ganddynt fynediad at gyfleoedd o'r fath yn barod, a sicrhau bod perthnasoedd yn cael eu meithrin gyda sefydliadau presennol yng Nghymru fel bod y rhaglen beilot o bosibl yn gallu cael effaith fwy hirdymor trwy waith parhaus i roi cymorth a chyfeirio at wasanaethau. Roedd ymatebwyr yn teimlo na wnaeth rhaglen beilot NCS ymgysylltu'n ddigonol â hwy; ni chwrddwyd â rhai o'r disgwyliadau a oedd ganddynt ac roedd hwn yn gyfle a gollwyd.

2.7 Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr yn teimlo bod potensial yn y dyfodol ar gyfer rhaglen debyg i NCS yng Nghymru, ond roedd hyn yn amodol ar roi sylw i nifer o bryderon:

- Dylai unrhyw gynllun yn y dyfodol gydnabod ac integreiddio'r gwaith ieuenctid sydd eisoes yn bodoli yng Nghymru ac adeiladu ar brofiad ac arbenigedd y gellir eu cynnig.
- Roedd ymatebwyr yn pryderu ynghylch gwrthdaro o ran cyllid pe bai adnoddau sydd eisoes wedi'u hymestyn i'r eithaf yn cael eu dyrannu i raglen 'newydd'.
- Roedd ymatebwyr yn teimlo y dylai unrhyw raglen debyg i NCS yn y dyfodol fod â chyd-destun Cymreig cryf a chynnwys y Gymraeg yn ddigonol.

2.8 Roedd consensws cadarnhaol y byddai'r sefydliadau y cyfwelwyd â hwy yn dymuno bod yn rhan o hwyluso unrhyw raglen debyg i NCS yn y dyfodol mewn amrywiaeth o ffyrdd.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Heledd Jenkins

Gwasanaethau Dadansoddi a Gwybodaeth

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

Ffôn:029 20826255

E-bost: Heledd.Jenkins2@wales.gsi.gov.uk

ISBN: 978-1-4734-6097-3

© Hawlfraint y Goron 2016

1 Mawrth 2016

Mae'r holl gynnwys ar gael o dan y Drwydded Llywodraeth Agored v3.0 oni nodir yn wahanol.

<http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/>